Օրհնութիւն սեղանոյ, հանապազօրեայ պաշտամունք մըն էր, կապուած վանականներու (կերակուրին) հետ, եւ օրինակուած ժամագրքին մէջ։ Վանականները ի հնուց օրը մէկ անգամ միայն կը ճաշէին, ըստ վկայութեան Ոսկեբերանի (Թղթ. Ա. 127. 815), Եղիշէի (Խրտ.) Յհ. Մամիկոնեանի (9), Ասողիկի (176), եւ ուրիշներու։ Գր Սկեւռացի կը ճշտէ ատոր ժամն ալ. «Յորժամ յինն ժամն աղօթես, կերակուր ճաշակէ, զի ի Զատկէն մինչ ի Խաչն այս է ժամ ճաշակելոյ, զի մեծ է օրն. եւ ի Խաչէն յետոյ՝ ի մտանել արեգականն» (419)։ Վարդան արեղայ կը գրէ նոյնպէս. «զմարմնաւոր պէտքն կերակրէ երբ զինն ժամն ասես... զի մինչեւ երրորդ Ողորմեայն չվնաբի՝ չէ պարտ կերակուր ուտել, եւ զայն՝ յաւուրն մի անգամ»։ Այդ հաշիւով՝ յետ Թ. ժամուն (ու պատարագին) զետեղած են զայն ժմգ. 1286ի ու 1465ի, յետ երեկոյին՝ 1375ի, 1465ի, 1598ի եւ 1634ի, ըստ սահմանի Սկեւռացիի. իսկ 1408ինը յետ Հանդիսատեան՝ իրրեւ յաւելուած։ Մէկ խօսքով բոլորն ալ յետ Թ. ժամուն եւ միակ ճաշի մը հաշիւով վանականներու համար։ Յոյներու քով, Օրոլոկիոնի մէջ (195) ճաշի օրհնութենէն զատ՝ կայ նաեւ ընթրիքի օրհնութեան աղօթք։

Ժբ. – Համառօտ համեմատութիւն մեր եւ օտար Աղօթամատոյցներուն. — Նկատեցինք հայ ժամագրքին հետեւողութիւնը յունականին՝ գլխաւորապէս իր ծագմանը մէջ, եւ անոր ազդեցութիւնը նաեւ իր զարգացման շրջանին՝ շարականներու ստեղծման մէջ։ Արդարեւ շատ ակներեւ է մերինին ուղղակի աղերսը յունականին հետ, քան ուրիշներու։ Սակայն ստրկացած չէր այդ հետեւողութիւնը, նոյնիսկ իր ծագմանը մէջ, ուր մեր Հայրերը գիտցան յունական տարրերուն հետ խառնել հայկականն ալ. շատ մասնական էր յոյնին ազդեցութիւնը զարգացման ժամանակամիջոցին, այնպէս որ մեր Աղօթամատոյցը՝ յետ Ե. դարու՝ սկսաւ հսկայական քայլերով հեռանալ Յունաց աղօթամատեանէն, եւ ստացաւ ինքնուրոյն ձեւ մը, որ շատ հեռի է արդի յօրինուածքէն, թէ՛ սաղմոսներու ընտրութեամբ եւ թէ քարոզներու եւ աղօթքներու եւ թէ այլ երգերու մէջ։

Այսպէս, մինչ ուրիշ եկեղեցիները ի սկզբան լուր օրերուն քաղուածներով կ՚ըսէին սաղմոսները, եւ մէկը միւսին անհաւասար չափով, բացի հսկման գիշերներէն՝ երբ ամբողջ սաղմոսները կ՚արտասանէին, մերը բոլոր սաղմոսարանը բաժնած էր օրուան ժամերուն վրայ, եւ անոնց հետ կապած՝ Սահակի եւ Մանդակունիի հայածին քարոզներն եւ աղօթքներն ալ։ Մեր առաւօտեան փոխերն անոնց կերպով էին, բայց առանց խառնուելու ուրիշ սաղմոսներու հետ եւ անջատուելու իրարմէ, ինչպէս տեղի կ՚ունենար անոնց քով։

Այսպէս Ողորմեա փոխը Ղպտիներու եւ Յակոբիկեան սասրիներու քով, սկիզբն է Առաւօտեան ժամերգութեան։ Նեստորականները զայն տարած են դէպի վերջ նոյն ժամուն։ Յոյներու քով՝ ենթարկուելով զանազան տեղափոխութեանց, տարուելով նախ ասուուածաշնչական ինը օրհնութիւններու սկիզբը, ապա մերթ ընդ մէջ անոնց վեցերորդին եւ եօթներորդին, եւ մերթ՝ ութերորդին եւ իններորդին։

Մարգարէական օրհնութիւններն աւելի էին մեր քով՝ քան միւս եկեղեցիներու մէջ։ Անոնք յաջորդաբար կ՚երգէին զանոնք, մենք խառնելով սաղմոսականոններու մէջ։

Երից մանկանց երգը Մարոնիտները կը կատարեն գիշերային պաշտամունքի մէջ. Նեստորեանները՝ կիրակի եւ ամէն օրերուն՝ անով կը փոխանակեն լուր օրերու Ողորմեա սաղմոսը. Ղպտիներն եւ Յոյները ունին զայն ամէն օր։

Մեր Մեծացուցէին կցուած են Զաքարիայի եւ Սիմէոնի օրհնութիւնները. Յունացը չունի Սիմէոնինը. իսկ Յակոբիկեաններն եւ Մարոնիտները զուրկ են երկուքէն եւս։

(Շար. 30)

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՅՈՒՆԻ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

(Շար. տե՛ս «Բազմավէպ» 1964, թ. 7–9, էջ 191)

Ը.

Աստուածաշունչի եւ Մեկնութեանս բնագիրներուն տարբերութիւնները եւ անոնց համեմատական ցուցակը

Երկու խօսք ալ մեկնութեանս մէջ գործածուած կաթողիկէ թուղթերուն բնագրի մասին. որ է ըսել, մեկնութիւնս թարգմանողը արդեօք կաթողիկէ թուղթերը նո՞ր թարգմանած է, թէ արդէն իսկ գործածութեան մէջ եղած հին թարգմանութեան հետեւած է։

Բաղդատելով մեր հինգ ձեռագիրներու հետ, պիտի չվարանինք ըսելու թէ մեկնութեանս թարգմանիչը՝ կամ շատ ընտանի ըլլալով այդ թուղթերու իմաստին, կամ առջեւն ունենալով կաթողիկէ թուղթերուն վաղեմի թարգմանութիւնը, ապաւորէն հետեւած է, բայց շատ տեղ ալ նոր թարգմանած։ Յայտնի կը տեսնուի նաեւ թէ խմբագիրը մեկնութիւնս ընդօրինակող գրիչները հաւատարիմ եղած են, քանի որ քիչ տարբերութեամբ իրարմէ կը հեռանան եւ շատ կէտերու մէջ իրարու կը համաձայնին։ Օրինակի համար, Զօհրապեանի բնագիրը Յակոբոս Ա. 15 համարին կ՚ըսէ. «ցանկութիւն յղացեալ զմեղս ծնանի». մինչ մեր բոլոր ձեռագիրները կը համաձայնին դնելու «յղացեալ ցանկութիւն»։ Դեռ աւելին, Զօհրապեան Յակ. Ա. 23–25 համարներն ունի այսպէս. «զը-չուցեալ հայելի ընդ երեսս իւր որ ծնանիցին ի հայելւոջ». իսկ ձեռագիրները, «երեսս ծննդեան իւրոյ ի հայելոջ»։ Յակ. Գլ. Բ. 1 կը դնէ «աշառանօք», մինչ ձեռագիրները «աշառութեամբ». նոյնպէս Բ. 5. «ժառանգաւորք», ձեռագիրները՝ «ժառանգորդք»։ Զօհրապ հոս կը յաւելու. «եւ զուք անարդէք զաղքատս». մեկնութեանս թարգմանիչը չունի այս կէտը։ Զօհրապ Բ. 5. 10 «պահիցէ», ձեռագիրներէն Թ. 1462 «կատարիցէ»։ Զօհրապ Բ. 13 «այնմ որ ոչ առնիցէ». Զ. Թ. 1462 եւ 401 «այնոցիկ որք ոչ առնեն». Զ. Թ. 951 «այնոցիկ ոյք ոչ առնեն»։ Գլ. Բ. համար 17 «Սոյնպէս եւ հաւատք՝ եթէ գործս ոչ ունիցին մեռեալ են առանձինն». մինչ ՁՁ. «Այսպէս եւ հաւատք՝ եթէ գործք ոչ ունիցին, մեռեալ են առանց գործոց»։ Գլ. Գ. 7. Զօհրապ կը յաւելու «ի ծովուն են հնազանդեալ է եւ հնազանդի». ՁՁ չունին ընդդծեալ մասը։ Անդ Գլ. Գ. համար 8 Զօհրապ «հնազանդել». իսկ ՁՁ «հնազանդել»։ Գլ. Դ. 5 հետեւեալ տարբերակները կը ներկայացնէ. «կամ թէ վայրապա՞ր համարիցիք՝ զոր ասէ գիրն առ նախանձ ինչ, որում փափաքէ հոգին՝ որ բնակեաց ի մեզ, տալ զառաւել շնորհս»։ իսկ ՁՁ... «համարիցիս՝ ... բնասցն»։ իսկ ՁՁ, զի առաւել տացէ զշնորհս»։ կեսցէ ի մեզ։

Կարեւոր ուրիշ տարբերութիւն մը Զօհրապեան բնագրին եւ մեկնութեանս միջեւ՝ կը ներկայացնէ Գլ. Ե. համար 4, որ փոխանակ «Տէր զօրութեանց»ի, կը դնեն ՁՁ. Տէր Սաբաւովթ, համաձայն յունարէն բնագրին։

Այսքանը բաւական համարելով իբր ապացոյց ըսածիս, կը կցեմ համեմատական ցուցակ մը, մի միայն Յակոբոս առաքելոյն թուղթին Ա. գլուխին, իբր նմոյշ մը, ցոյց տալու համար Աստուածաշունչի եւ մեկնութեանս բնագրին մէջ գտնուած տարբերութիւնները, միանգամայն թէ ո՛րքան համաձայն են իրարու հետ՝ Ս. Ղազարու մատենադարանին խմբագիր մեկնութեանս հինգ ձեռագիրները։

(Վերջ)

Հ. ՔԵՐՈՎԲԷ Ա. ԶՐԱՔԵԱՆ